

Bert van Dijk

JOSYNE

Inleiding

Dit gratis e-book gaf ik op 26 maart 2025 uit als startpunt van mijn project Bert over Beethoven, dat precies twee jaar duurt. Op 26 maart 2027 sluit ik het af met de publicatie van mijn tweede roman: Zoon van Beethoven.

Lees dit korte verhaal als aanloop naar de verschijning van de roman in 2027. In de twee jaar tussen deze uitgave en de uiteindelijke roman zal ik meer korte verhalen publiceren in deze vorm. Verwacht daarin geen wetenswaardigheden over Ludwig van Beethoven en zijn muziek. Daarvoor zijn de vele biografieën en talloze muziekkuitvoeringen beschikbaar en daar heb ik niets aan toe te voegen. Nee, ik schrijf fictie over Beethoven, zijn omgeving en zijn geschiedenis op basis van al die biografieën en muzikale uitvoeringen. Ik hoop daarmee mijn liefde voor de muziek en mijn belangstelling voor de componist over te brengen en daarmee iets toe te voegen aan de clichés die over Ludwig van Beethoven rondgaan, steeds weer opnieuw. Want hij was meer dan die geniale chagrijn, die hij natuurlijk ook was. Ook wil ik de veelheid aan documentaire werken aanvullen met een fictieve weergave van het verhaal. Voor wie op zo'n manier graag kennis neemt van de geschiedenis. Want, ook al heb ik dingen verzonnen, niemand weet precies hoe het was want niemand die nog leeft was erbij.

Ik wens je veel leesplezier en wie weet, tot ziens bij de presentatie van mijn boek.

Bert van Dijk, Vught 26 maart 2025, herzien op 5 april 2026.

www.bertoverbeethoven.nl

Colofon

Niets uit deze uitgave mag worden gekopieerd zonder schriftelijke toestemming van de auteur.

De oplage is oneindig, iedereen kan dit e-book vrij downloaden op www.bertoverbeethoven.nl

© 2025, Bert van Dijk

Derde herziene uitgave.

Dit e-book is een digitale uitgave van Geniotic Publishing House | www.geniotic.nl

Brussel 1595

Het recht moet zijn loop hebben, is zijn stelregel. Zijn levenstaak is om dat recht te dienen. Daarnaast houdt hij van vrouwen. In gedachten ziet hij het exemplaar dat hij onlangs in Kampenhout bezocht om belastingen te innen, die ze niet kon betalen. Dat bracht hem op het idee om haar schuld in natura te innen. De vrouw was mooi, intelligent en hij bespeurde een vleugje venijn, dat hij mist bij zijn echtgenote. Die is altijd lief, kleurt netjes binnen de lijntjes en zorgt voor hem als een engel. Hij ziet haar meer als de zus die hij ooit had of de moeder misschien, zoals hij die graag had willen hebben in plaats van het serpent dat hem heeft grootgebracht met slaan en schreeuwen. Heel anders voelde hij zich in de nabijheid van deze vrouw. Hij ziet haar weer helemaal voor zich. Prachtig gevormd met een geur van het duurste parfum. Haar blik, uitdagend en vasthoudend. *Volgens mij kan ik haar hebben.* Als rentmeester heb je nu eenmaal middelen om dingen voor elkaar te krijgen. Hij voelt in zijn lichaam dat de tijd rijp is voor dit avontuur. Volgende week.

Nu moet hij de opwindende fantasieën staken om zijn aandacht volledig te kunnen richten op zijn werk. Daar voelt hij nog meer opwinding bij dan bij de herinneringen aan de mooie vrouw. Die parkeert hij voorlopig in een duister hoekje van zijn brein. Zijn sterke gevoel voor rechtvaardigheid helpt hem daarbij, maakt dat hij vandaag weer met volle overtuiging zaken op orde zal brengen bij de bevolking van Brussel en omstreken. Er staan diverse verordeningen van zijn Heren op de agenda, waarvoor hij ook nu weer diep zal gaan ingrijpen in het privéleven van mensen. En ook al zullen ze voor de mensen in kwestie waarschijnlijk rampzalig uitpakken, hij doet het vol overtuiging. De gevoelens van anderen gaan hem niet aan. Hij doet wat nodig is en daarmee uit.

Heksen uitroeien is een deel van zijn takenpakket waarin hij een trouwe dienaar van de staat mag zijn. Mensen zijn immers zelf niet in staat om het recht te laten zegevieren. Daar heb je sterke mannen voor nodig. Mannen zoals hij. Een heks hoort op de brandstapel. Iemand die in dienst van de duivel leeft is voor een godvruchtig man een rotte appel. Zoals je rotte appels uit de mand verwijdert, doe je dat ook met slechte mensen in de samenleving.

Vandaag heeft hij weer zo'n klus, waarvoor hij opnieuw naar het kleine dorp Kampenhout zal afreizen. Een rit van een uur vanaf zijn standplaats. Opgewekt stapt hij in de klaarstaande koets voor de deur van zijn statige woning. Het regent. Maar dat kan hem niet schelen.

'Op naar Kampenhout', denkt hij hardop.

2

Josyne is opgestaan, heeft zich uitgebreid gewassen en bekijkt zichzelf in haar mooiste jurk, die ze speciaal voor deze dag heeft uitgezocht. Het is de jurk die ze op haar trouwdag droeg en daardoor een van haar dierbaarste bezittingen. Ze heeft hem sinds haar huwelijk nog maar één keer eerder gebruikt. Dat was toen ze werd uitgeroepen tot dorpsmoeder, omdat ze meer dan honderd kinderen had geholpen met hun Latijnse en Franse lessen. Alle kinderen waren dol op haar en hun moeders waren vooral blij dat zij zelf van deze moeilijke taak waren verlost. Het onderwijs in Kampenhout laat – vooral wat betreft de Latijnse lessen – nogal te wensen over. Vooral op de Laege School ligt de nadruk op Nederduits en het toenmalige hoofd leek het onderwijzen van Latijn eigenlijk overbodig te vinden.

De jurk zit nog als gegoten en omdat ze hem heel zorgvuldig heeft opgeborgen is hij nog als nieuw. Nu moet ze haar haar nog fatsoeneren, want met een ragebol wil geen man op stap. En op stap zullen ze gaan. Wat er ook mag gebeuren!

Josyne bekijkt de vrouw van bijna zestig in de spiegel. Ze voelt zich veel jonger. Ze keurt haar glanzende bruine lange haren, waar hier en daar grijze banen doorheen lopen, bindt ze in een vlecht en versiert haar kapsel met madeliefjes uit het park. Ze kent haar eigen schoonheid, die wordt versterkt door grote donkerbruine ogen die op een natuurlijke manier lachen.

Wat is haar leven toch rijk en fijn. Vijfentwintig jaar zijn zij en Aert vandaag getrouwd. Hun boerenbedrijf loopt goed, Lambert woont nog thuis, ze gaan ervan uit dat hij binnenkort zal vertrekken. De anderen wonen zelfstandig en kosten hun ouders dus geen geld meer. Ze kunnen ruim leven van de inkomsten van de koeienmelk, de eieren en het vlees van de varkens. Omdat Lambert vandaag zijn eigen bezigheden heeft, kunnen ze samen een feestje vieren. Vrolijk zingend loopt ze naar de woonkamer waar ze geniet van de nieuwe houten vloer, die voorgoed een einde heeft gemaakt aan het zand tussen je tenen, de ratten en muizen en het eeuwige hoesten door de optrekkende kou. De grote houten tafel, die Aert zelf maakte van de boomstammen die hij samen met Marc en Hendrick heeft gekapt en naar huis gesleept, is de ontmoetingsplaats voor het hele gezin, elke zondag als ze allemaal naar hun ouderlijk huis komen.

Het zal nog zeker een uur duren voordat Aert thuiskomt. Ze heeft dus best tijd om,

voordat ze nog een paar boodschappen gaat doen, een paar oude Vlaamse liederen te zingen aan haar harp. Veel van die liederen heeft ze zelf bedacht. Ze vindt het heerlijk om melodieën te bedenken, te spelen en te onthouden. De teksten komen vanzelf en verbinden zich soepel met de muziek. Ze denk aan haar vader Jan, die haar als klein meisje de beginselen van de muziek bijbracht en haar voor haar tiende verjaardag een donkerrode harp gaf. Er is sindsdien geen dag voorbijgegaan waarop ze niet op het instrument speelt. Eenvoudige melodieën uitwerken tot complexe bouwwerken ... zo noemt zij haar manier van componeren. Soms struikelt ze over haar eigen muzikale vondsten, maar juist dan raakt ze bezield. Van orde naar chaos en weer terug. Zo wil ze muziek maken, zo wil ze leven, zo is haar hele bestaan opgebouwd.

Vrolijk en glimlachend loopt ze een half uurtje later het dorp in. Kampenhout is haar veilige haven. Ze kent er ieder hoekje en gaatje en aan alles kleven herinneringen: fijne, droevige, opwindende, alles wat haar leven inhoud geeft. Brood en worst staan op het boodschappenlijstje in haar hoofd, brood en worst is wat ze in haar mandje heeft nu ze het zandpad naar huis weer terug inloopt.

Honderd meter voor haar huis staat buurvrouw Anna Verstande, een grote, knappe vrouw met een harde stem en een enorme boezem, die haar met grote minachting aankijkt en nu in volle omvang voor haar staat.

'Zo, vrouwe Josyne, het is of de duivel u bezit. Wat ik toch allemaal over u hoor, ik sta er versteld van, geloof dat maar gerust!' Ze heeft werkelijk geen idee waar dat mens het over heeft. Ze is bang voor de grote gestalte die hier zo pontificaal voor haar staat en durft niets te zeggen. Ze kan niet met agressie omgaan. Ruzies en scheldpartijen, die ze vroeger soms moest aanzien als haar zoons elkaar in de haren vlogen, hebben haar altijd verdrietig gemaakt. Ze trok zich dan het liefst terug in zichzelf. Alsof het niet gebeurde, alsof het maar een droom was waar ze vanzelf uit zou ontwaken, zolang ze er maar van weg bleef. Ze slaat haar ogen neer. Haar hart gaat als een dolle tekeer. Stilletjes loopt ze om de vrouw heen in de richting van haar eigen huis, beschaamd en heimelijk boos. Ze hoort de vrouw achter zich schreeuwen als een viswijf en even is ze bang dat die haar achterna komt, wat ze gelukkig niet doet. Net voor ze haar huis binnen wil gaan, ziet ze een eindje verder buurvrouwen goedkeurend naar het optreden van Anna Verstande kijken.

Aert is gelukkig inmiddels thuisgekomen. Hij opent zijn armen, waar zij zich in vleit. De liefde die zij voor hem voelt is diep, onverwoestbaar.

‘Ik schrok van dat mens van Verstande, Aert. Ik ken haar onverzoenlijke natuur’. Haar stem trilt. ‘Ik loop sowieso liever een eindje om, maar nu was het anders. Er ging zoveel agressie van de vrouw uit, ik ben echt bang’.

‘Ik voel je trillen, mijn lief, ik voel je angst. Wat heeft deze vrouw met je gedaan?’.

Langzaam ontspant ze. Aert is haar zachtmoedige rots in de branding, met zijn warrige hardos en priemende ogen waarmee hij je doordringend kan aankijken. Altijd geïnteresseerd in hoe je je voelt, wat je te vertellen heb. Net als zijn vader Marc dol op drie zaken, die ruim voorhanden zijn in Kampenhout: wijn, muziek en vrouwen. In tegenstelling tot zijn vader houdt Aert het echter bij één vrouw, bij haar. Er is geen sprake van dat ze Aert zou moeten delen met andere vrouwen. De ellende die zijn moeder Neeltje moest doormaken als gevolg van de veelwijverij van haar man bleef haar gelukkig bespaard. Voor haar huwelijk met Aert heeft Josyne een minnaar gehad die ze moest delen met vele andere mannen. Ze verbrak deze ongezonde relatie onmiddellijk toen ze Aert leerde kennen, toch wordt zij door mensen die haar geschiedenis kennen sindsdien volslagen genegeerd. Het deert haar niet. Een vrouw moet het leven kunnen leiden zoals zij dat zelf wil.

Aerts familie is ook de hare. Ze houdt van de Beethovens, hun ruimdenkendheid, hun muzikale gaven, hun warmbloedige natuur. Vorig jaar overleed haar schoonvader plotseling nadat hij met Aert hout had gehakt in het verre bos. Zwaar leunend op zijn zoons schouder, paars aangelopen en zwaar ademend, liep hij het huis binnen, waar de oude, kromme Neeltje brood aan het bakken was. Tien minuten later was hij dood. Neeltje stopte acuut met haar werkzaamheden, ging in een stoel zitten, huilde een kwartier heel heftig en heeft nog zeker een jaar in alle rust en eenzaamheid geleefd. Ze was een lieve oma voor de drie jongens en misschien nog wel het meest voor kleindochter Anna, wellicht omdat die dezelfde milde zachtmoedigheid bezit als haar grootmoeder. Brood bakken en huilen heeft ze sindsdien nooit meer gedaan. Aert, nu 59 jaar oud, mist het houthakken met zijn oude vader wel, maar diens dood achtervolgde hem niet lang. Het was geen makkelijke man en naarmate hij ouder werd, werd hij meer en meer een last voor zijn vrouw, zijn enige zoon en de kleinkinderen. Dat hij er niet meer was, was

daarom vooral een opluchting. Aert zelf was geen last voor zijn kinderen, eerder andersom.

‘Wat had de vrouw je te verwijten, Josyne, wat is haar grief?’

‘Ik weet het niet, ze had het over de duivel die mij bezit.’

‘De duivel! Die is zij zelf, dat mens kan geen ander mens te vriend houden. Je zou je niet zoveel aan moeten trekken van dat serpent’.

‘Ik wou dat ik dat kon, ik wou het echt. Maar ik kan het niet Aert, dat lukt me niet’.

Nog een hele tijd blijven ze zo staan. Haar feestelijke stemming is verdwenen. Ze probeert haar gedachten een positieve wending te geven door aan haar zonen en haar dochter te denken. De verschillen, de overeenkomsten, het besef dat ze drie prachtige kinderen heeft.

3

Hendrik Van Beethoven staat in het dorp bekend als een lastig portret. Samen met zijn jongere broertje Lambert haalde hij al op jonge leeftijd veel kattenkwaad uit. Dat is hem al menigmaal op een flink pak slaag komen te staan. Lambert had daar niet veel last van, die wond iedereen om zijn vinger met zijn stralende glimlach en zijn zoete stemmetje. Lambert, nu twintig jaar oud, is nog steeds makkelijk. Hij trekt zich terug in zijn eigen gedachtenwereld en zorgt met zijn vader voor de boerderij, die dankzij hun inspanningen een gezond bedrijf is. Tegen haar is hij de laatste tijd wat afstandelijk, waarom dat weet Josyne niet goed. Ze zal het er nog wel eens met hem over hebben.

Hendrik is, uit ander hout gesneden, een handige sjacheraar. Vorige week nog slaagde hij erin om dezelfde vis twee keer te verkopen. Hij liet zijn waar zien, verlangde meteen betaling en zegde toe een uur later te bezorgen. Vervolgens nam hij de vis mee naar huis om hem te fileren. Onderweg naar huis verkocht hij zijn waar nog eens op dezelfde manier aan een ander. Thuis verdeelde hij het dode dier in twee porties en met behulp van aardappelmeel liet hij de halve portie lijken op een hele. Zulke streken haalt hij nogal eens uit. 's Avonds moest Josyne de boze burens kalmeren, die paars van woede hun geld terug kwamen vorderen. Van Hendrik geen spoor natuurlijk. Tegen de tijd dat hij weer opdook, was ze het hele voorval alweer vergeten. Als ze eerlijk is, vindt ze het helemaal niet zo erg. Ze is dol op Hendrik en zijn streken vergeeft ze hem makkelijk.

Dezelfde vergevingsgezindheid valt haar oudste zoon Marc ten deel. Hij is vier jaar ouder dan Hendrik en heeft een tegengesteld temperament. Als oudste zoon neemt hij steeds weer alle verantwoordelijkheid op zich, zeker als het om zijn twee jaar jongere zus Anna gaat. Marc is een betrouwbare jonge man. Enerzijds willen de mensen graag in zijn buurt zijn. Hij is onderhoudend, neemt de mensen serieus en luistert naar wat achter de woorden gezegd wordt. Hij begrijpt meer dan een gemiddelde leeftijdsgenoot en daarmee helpt hij soms mensen om beter met hun ellende om te gaan. Anderzijds is hij een bemoeial, die zijn aandacht vooral richt op zijn jongere zus. Vierentwintig is zij nu en in Marcs ogen heeft zij meer in haar mars dan te sloven voor de armzalige mensen in de buurt. Ook al is zij een vrouw, ze zou toch minstens de kansen moeten aangrijpen die ze, mede dankzij hem, krijgt aangereikt. In plaats van voortdurend brood bakken, wassen, de kinderen vermaken

en het huis schoonmaken voor de buurvrouw, zou ze beter met haar moeder kunnen zingen bij de harp in de kleine voorkamer van hun huis. Helaas voor hem denkt Anna daar zelf heel anders over. Ze houdt juist van hard werken en spelen met kinderen, veel meer dan van muziek. Marc is daardoor voor haar eerder een probleem dan een oplossing. Josyne ondersteunt de pogingen van Marc om Anna aan het zingen te krijgen. Muziek maken is haar lust en haar leven en dat gunt ze haar dochter ook.

4

Ze is inmiddels weer tot rust gekomen met Aerts armen om haar heen. Zijn kalme ademhaling en zijn kracht geven haar weer de bescherming die ze nu, na de gebeurtenissen op straat, zo hard nodig heeft. De gedachten aan de gebeurtenis komen weer terug, maar nu niet meer gevoed door angst en boosheid.

Ze begrijpt niet waarom buurvrouw Anna Verstande haar zo agressief benaderde. Nog geen maand geleden hebben zij samen genoten van haar Anna, die tijdens het schoonmaken zo prachtig kon zingen. Anna Verstande zong mee. Ze maakten nog grapjes over Anna en Anna, de zingende burens. En nu dit. En waarom stonden de buurvrouwen zo instemmend te knikken terwijl zij zich moest laten vernederen? Ze slaat haar armen nog wat steviger om Aerts middel.

Een harde bons op de deur verstoort de rust. Aert laat haar los en Josyne deinst terug naar een hoek van de kamer. Haar hart gaat als een wilde tekeer nu het bonzen wordt hervat met een kracht die alleen maar kan betekenen dat er iets dringends aan de hand is. Brand? Is er iets met een van haar kinderen gebeurd? Aert loopt naar de deur, die hij rustig en langzaam opent en die vervolgens wreed naar binnen wordt opgeduwd.

'Waar is je vrouw?' roept een grote, onbekende man met in zijn kielzog twee dienders in uniform. Met een bars gezicht kijkt de man Aert aan. Dan kijkt hij in haar richting, terwijl ze in een hoek van de kamer probeert weg te kruipen. Aert wordt wreed aan de kant geduwd. 'Vrouwe Josyne Van Vlasselaer, ik, Jan Baptist van Spoelbergh, arresteer u op verdenking van toverij'. Zonder verdere plichtplegingen grijpen de twee dienders haar bij haar arm en duwen ze haar naar buiten. Ze schreeuwt het uit van schrik en de pijn, die de greep van de agenten veroorzaken. Vol onbegrip en met tranen in zijn ogen ziet ze Aert machteloos in de houtgreep van één van de agenten vechten om los te komen en haar te beschermen.

Als ze naar buiten komen trekken ze deur achter zich dicht. Aert komt direct naar buiten, maar wordt meteen op de grond gewerkt en onder dreigende woorden kan hij niet anders dan huilend en schreeuwend op de grond blijven liggen.

De mannen knopen een touw om haar polsen en binden haar voeten bij elkaar. Ze wordt ruw in de achterbak van de koets geduwd. Meer nog dan van de stekende

pijn in haar polsen en haar schouder is ze overweldigd door de gebeurtenissen. *Wat is er aan de hand?* Ze schreeuwt niet meer, noch spartelt ze tegen. De vaart waarin alles gebeurt, heeft haar volkomen verlamd.

De mannen die haar in de bak gesmeten hebben, lopen terug naar de koets en stappen in. De koetsier roept iets naar de paarden en het gevaarte komt in beweging. Ze wordt van voor naar achteren heen en weer geslingerd, want de bak is vrij groot.

De hobbelige weg zorgt voor een voortdurend opwippen van de bak en al snel voelt ze alleen nog maar pijn, verbazing en verdriet, zoals ze dat nog nooit eerder heeft meegemaakt. Ze beseft dat er iets verschrikkelijks aan de hand is, al weet ze dat dat verschrikkelijks niets met haar te maken kan hebben. Er moet een vergissing zijn gemaakt. Ze troost zich enigszins met de gedachte dat Aert haar zeker zal komen bevrijden door deze mannen ervan te overtuigen dat ze een dramatische vergissing hebben gemaakt.

Haar leven is in minder dan een uur tijd veranderd van een paradijs in een regelrechte hel.

5

De koets hobbelt over de kasseien, het hout kreunt onder het gewicht van de vracht in de achterbak. Hij wil zelf op de bok zitten, de teugels strak in zijn handen, zijn ogen gericht op de weg in de schaduw onder de rand van zijn hoed. Dat geeft hem het gevoel van macht dat hij nodig heeft om de domme krachten naast hem in toom te houden. Ze zijn tegenwoordig steeds mondiger en als je niet oppast nemen ze alles van je over.

Hij is al met al een tevreden man. De echtgenoot was makkelijk te overheersen en de vrouw verzette zich nauwelijks. Voor hem een teken dat ze volstrekt schuldig is aan wat hij haar ten laste legde. Wel jammer, zo'n mooie vrouw. Wat hem vanzelf doet denken aan de vrouw van gisteren. Ze blijkt haar buurvrouw te zijn! Terwijl ze in volle vaart naar Brussel rijden, realiseert hij zich dat hij binnenkort dezelfde weg terug zal afleggen, dan met een heel wat aangener bezook. Zijn verlangen groeit. Wat heeft hij toch een goed leven.

De stadspoort van Brussel doemt op in de verte, stenen torens en een massa mensen die hij weliswaar nu nog niet kan zien, maar waarvan hij weet dat ze oordelen, fluisteren, kijken. Daar, tussen die muren, zullen akten veranderen in vonnissen, woorden in daden.

Hij knijpt even in de teugels. Zijn hart klopt sneller dan hij wil toegeven. Het is niet persoonlijk, fluistert hij tegen zichzelf. Ik ben slechts de boodschapper.

Toch weet hij dat de boodschapper altijd meetelt in het oordeel dat volgt. Hij kijkt achterom naar Josyne, naar haar rechte rug, naar haar trotse stilte. Een schaduw van twijfel glijdt over zijn gezicht. Is dit gerechtigheid? Of slechts een uitvoering van regels zonder hart? Alles in dienst van de gerechtigheid.

Als hij de poort nadert, voelt hij iets wat hij nog nooit heeft gevoeld: een onverwachte angst, niet voor de wet of de heer die hem gezonden heeft, maar voor wat deze dag zou onthullen — voor de bliken, de woorden, en misschien voor zichzelf.

6

Verlamd staat hij tegen de buitendeur. In zijn hoofd de beelden van Josyne, die machteloos en volkomen overdonderd naar buiten werd gesleurd. Zijn poging om haar te bevrijden, de krachtige handen om zijn bovenarmen, waardoor hij niets voor haar kon doen. De spijt, de schaamte, de hartverscheurende kreten van zijn geliefde, alles vecht om aandacht in zijn overspannen hoofd.

Hij moet nu in actie komen. Er moet een afschuwelijke vergissing zijn gemaakt en hij moet haar achterna rijden en bevrijden.

Bij boer Tersluyver kan hij een paard en een kleine koets huren. Boter bij de vis, gelukkig heeft hij voldoende geld bij zich. Eerst naar Hendrick, die thuis is, zodat hij niet in zijn eentje op zoek hoeft naar Josyne. Hendricks vrouw Cathalijne neemt de taak op zich om Lambert, Marc en Anna in te lichten over wat er is gebeurd. Ze besluiten om naar het bureau van de rentmeester te rijden, om te horen waar Josyne is opgesloten.

Stil zitten ze op de bok van de koets. De paarden rennen zo hard ze kunnen, hij wil ze niet nog meer opjagen.

‘Vader, hoe kan moeder nou toch van toverij worden beschuldigd? Ze is de liefste vrouw van heel Brabant.’ Hendrick moet hard praten om zich verstaanbaar te maken in de wind die om hun oren suist.

‘Je moeder wordt verdacht van toverije, wat haar op de brandstapel kan brengen. Wat wij van haar vinden is niet langer de enige waarheid, zoon.’ Terwijl hij zijn eigen woorden hoort, schieten de tranen in zijn ogen. De buikpijn neemt toe en zijn handen trillen, terwijl ze de teugels vasthouden. Hendrick legt een arm om zijn schouder. ‘We moeten zien dat we de rentmeester spreken zodra hij terug is van zijn wrede missie. Dit moet een misverstand zijn, vader.’

Het vertrek ruikt naar inkt, was en vochtige stenen. De lucht staat stil, alsof geluid

hier niet welkom is. Achter zijn eiken tafel zit rentmeester Jan Baptist van Spoelbergh, met een ganzenveer in de hand, terwijl de schaduw van het vensterrooster als een traliewerk over zijn papieren valt.

Hendrick loopt naast hem met een gespannen gezicht en gebalde vuisten.

‘Wat is uw zaak?’ vraagt de man zonder op te kijken, terwijl hij langzaam een lijn trekt door een naam in het register.

‘Mijn vrouw,’ gelukkig breekt zijn stem niet, ‘U hebt haar vanochtend meegenomen, zonder duidelijke verklaring. Gij weet waarom.’

De rentmeester legt zijn ganzenveer neer, alsof hij zich nu pas bewust is van wie er aan zijn bureau staan.

‘Wat ik weet, is dat het recht zijn loop moet hebben,’ antwoordt hij traag. ‘Wie beschuldigd is van godslastering en toverij, wordt gehoord door de schepenbank. Niet door mij.’

Hendrick zet een stap naar voren. ‘Niet door u?’, zijn stem is laag en scherp. ‘En wie gaf dan het bevel haar uit het huis te sleuren, op klaarlichte dag? Wie tekende het bevelschrift?’

Er glijdt een korte rilling over het gelaat van de rentmeester, nauwelijks zichtbaar.

Hij wijst naar de papieren voor zich, alsof daar het antwoord ligt, niet in hem. ‘De heer van Kampenhout heeft zijn zegel gezet. Ik voer slechts uit.’

De stilte die volgt laat de tijd stilstaan. Alleen het zachte tikken van een vallende druppel uit het plafond breekt de tijd. Hij kijkt naar de levensgrote weegschaal in de hoek, naar de kisten met sloten, naar de landkaarten die het vertrek een officiële status verlenen. Hij knijpt zijn handen tot vuisten.

‘Gij noemt dat uitvoeren,’ hij onderdrukt een vloek, ‘ik noem het verraad.’

De rentmeester staat langzaam op, kleiner dan hij leek toen hij zat, wel met hetzelfde vertoon van autoriteit en macht. ‘Pas op uw woorden,’ zegt hij. ‘De waarheid wordt gewogen, niet door wie dan ook bepaald.’

Hij ziet de pen op de tafel — zwart van inkt, als een wapen dat nog druipt — en is

er bijna zeker van dat wat hier geschreven is, niet meer ongedaan gemaakt kan worden.

‘Heer rentmeester, u kunt erop rekenen dat deze vergissing gewroken zal worden’. De woorden van Hendrick maken hem angstig. Met deze lieden kun je niet spotten. Maar de rentmeester heeft zijn aandacht al op iets anders gericht. Zwijgend begeven ze zich naar de deur, op weg naar de griffier om een bij voorbaat mislukt bezwaar tegen het vonnis in te dienen.

‘Wij komen om het vonnis te zien, mijn vrouw — Josyne Van Vlasselaer — men zegt dat er uitspraak is gedaan. Wij willen weten op grond waarvan.’

De griffier kijkt niet op.

‘De stukken zijn besloten,’ zegt hij kortaf, ‘alleen de heren schepenen en de meier hebben inzage.’

Hendrik stapt naar voren. ‘Dan roep hen,’ zegt hij. ‘Ik zal spreken met wie dit heeft ondertekend.’

De man haalt traag adem, alsof hij zijn geduld moet zoeken in het papier.

‘De meier is afwezig. De schepenen beraadslagen. Uw moeder heeft bekend.’

‘Bekend?’ Zijn stem slaat over. ‘Ze heeft niets bekend! Ze is uitgeput. Wat gij bekentenis noemt, komt uit pijn, niet uit waarheid.’

De griffier sluit de kast en draait de sleutel om.

‘De procedure is rechtmatig verlopen,’ zegt hij en kijkt hen dan voor het eerst aan. ‘Uw woorden veranderen niets. De zaak is in handen van de Heer en van God.’

Een stilte valt waarin alleen het tikken van de regen op het dak hoorbaar is. Hij kijkt naar de tafel met zegels, de inktpot, het register waarin namen in rode inkt zijn doorgestreept.

Hij voelt hoe de onmacht in hem groeit tot iets dat brandt achter zijn ribben.

Hendrick legt een hand op zijn arm, maar zijn stem beeft van ingehouden woede.

'God ziet meer dan gij denkt,' zegt Hendrick langzaam, 'en Hij vergeet niet wie zwijgt waar onrecht wordt gedaan.'

De griffier wendt zijn blik af. Buiten slaat de wind tegen de deur, alsof het dorp zelf meeluistert.

Moe na de vele uren wachten op de griffier en diens onverschillige houding, verlaten ze het strenge, statige pand. Met veel moeite hebben ze het vonnis kunnen inzien en meteen hebben ze de reden ervoor - *op suspitie en inditie van toverije* - aangevochten. Niets helpt, het vonnis blijft van kracht: *gecondemneerd tot de brand*. Want Josyne zou hebben bekend. Diep verzonken in hun eigen gedachten en gevoelens rijden ze terug naar Kampenhout. Cathalijne heeft inmiddels zijn zonen en dochter Anna geïnformeerd. Ze zijn onmiddellijk naar het huis afgereisd waar hij met Josyne gelukkig was tot vanochtend vroeg. Inmiddels is de avond gevallen.

Anna loopt op hem af, in de keuken ziet hij Lambert stokstijf voor het grote raam staan. Anna neemt hem in haar armen en Lambert komt achter haar staan. Zo staan ze een poosje bij elkaar, totdat hij zelf de stilte doorbreekt.

'Waar is Marc?' Hij wil niets liever dan samen zijn met alle kinderen.

'Marc is naar de boer om eieren te halen. We moeten eten, vader, anders hebben we niet de kracht om ons te beraden op de plannen'.

Hij maakt zich los en loopt de woonkamer in. Nadat hij vanochtend opstond heeft hij misschien wel vijf minuten voor de deur gestaan voordat hij naar binnen durfde. De leegte, het niet horen van haar gezang, dat elke ochtend de geur van vers gezette koffie begeleidde. Wat kan een ochtendritueel je dwars zitten als het er niet meer is.

Ze zit nu waarschijnlijk in een donkere cel in Brussel, waar niemand haar ziet, niemand haar kan troosten, waar ze helemaal alleen de gebeurtenissen moet zien te verwerken.' Met een steen in zijn maag staat hij in het donker. Zijn lichaam verwacht dat Josyne elk moment naar hem toe kan komen, zijn hoofd weet dat ze er niet meer is. Weggevoerd zonder dat hij er iets aan kon doen. Hij kan niet meer.

Traag gaat hij terug naar de gang, met in zijn hoofd een constante herhaling van wat zich gisteren afspeelde. De wanhoop in Josyne's gezicht, de harde, meedogenloze manier waarop de mannen haar meesleurden, het cynische smoel van de rentmeester, de knal waarmee de deur vlak voor zijn neus werd dichtgesmeten toen hij, schreeuwend en vechtend, zijn vrouw probeerde te beschermen. Hendrick is op een traptree gaan zitten, zijn hoofd in zijn handen. Met zijn warrige haardos kijkt hij hem aan.

'We gaan haar bevrijden', zegt Hendrick met een schorre stem. Marc is net binnengekomen met een zak eieren. 'Maar hoe?', vraagt hij aan Hendrick. Die staat op. 'Dat weet ik niet', zegt hij, 'maar het moet snel, liefst vandaag nog.'

Zijn hart springt op, hij slaat zijn armen om Hendrick heen. 'Aan tafel, mannen, er is werk aan de winkel.'

7

Nog steeds met de pen in zijn hand, zit hij achter in zijn kantoor, de deur op een kier. Het vertrek ruikt naar inkt en kaarsvet, maar nu lijkt de geur doordrenkt met iets zwaars, iets dat hij niet kan wegschrijven of tellen: een dreiging die langer blijft hangen dan een stapel papieren.

De plek waar Aert en Hendrick net nog stonden, hun stijve houdingen en de blik van de jongste. Die blik heeft hem geraakt, die combinatie van woede en pijn die zelfs de woorden van zijn griffier niet konden maskeren. Een rilling loopt over zijn rug.

Hij zet zijn veer in de gouden houder en sluit het register. De stilte in het kantoor lijkt hem te smoren, maar dwingt ook tot nadenken. Hij heeft slechts zijn plicht gedaan, slechts het bevel uitgevoerd. En toch... voelt hij zich blootgesteld, alsof elke naam die hij doorgestreepte, een zaadje van wraak heeft geplant.

Zijn ogen vallen op de kaart van de heerlijkheid. Elk veld dat hij kent, elke grenslijn die hij heeft getekend, voelt nu anders: als een labyrint waaruit hij geen uitweg ziet. Het besef komt langzaam: wie met vuur speelt, kan niet altijd zeggen wie verbrand zal worden.

Hij zucht zwaar en leunt achterover. Buiten ritselen de bomen in de wind, het geluid dringt door de open deur, en hij weet dat de storm nog niet is gekomen. Iets in hem wil dat hij zich heeft vergist, dat hij de dreiging heeft onderschat. Maar hij kan het vonnis niet terugnemen, noch de pen opnieuw oppakken om fouten ongedaan te maken.

Ergens, diep in zijn borst, voelt hij een koude gedachte groeien: misschien zal de wraak die Hendrick beloofd heeft, vooral hemzelf vinden.

Met haar laatste krachten houdt ze zich overeind in haar martelwerktuig. De scherpe pennen van de halsband steken intens gemeen in haar nek. Raakte ze maar buiten bewustzijn, dan zouden de pennen haar doden en zou haar lijden stoppen. Gisteren was ze een paar uur verlost van haar halsband. Dat gaf verlichting van de fysieke pijn, niet van die veel intensere pijn, het verdriet. Ze kan de eenzaamheid bijna niet meer dragen. Haar veroordeling is een grote vergissing en dat weet iedereen. Haar wordt ten laste gelegd dat ze een pact met de duivel heeft, omdat er vier keer een paard is doodgefallen in het dorp, op een plaats waar zij was voorbijgekomen. Een ander paard plaste bloed en stierf aan een koliek en een koe gaf melk zure melk. Natuurlijk heeft ze niets verkeerd gedaan. Paarden sterven nu eenmaal en als je na het melken de melk te lang laat staan wordt ze zuur, zeker in augustus. Alleen, dat is niet wat men de rentmeester, die zich bij het voorlezen van de complete tenlastelegging voorstelde als Jan Baptist van Spoelberg, heeft verteld.

Ze heeft natuurlijk alle beschuldigingen ontkend. Kennelijk hebben de autoriteiten er echter veel belang bij om de roddel en achterklap en het woord van de rentmeester meer serieus te nemen dan de door haarzelf zacht uitgesproken, aarzelende zinnen. De bescheiden verdediging van een eenvoudige boerenvrouw. Ze geloofden haar dus niet en het vonnis was hard.

Alleen in deze vieze, stinkende cel waarin ze werd gesmeten, komen gedachten aan haar vier kinderen en aan Aert, die haar zo liefdevol heeft gesteund in de laatste dagen als plaaggeesten in haar hoofd.

Vanochtend vroegen ze haar of ze nog meer heksen kende. De pijn aan haar handen waar geen nagels meer aan zaten, haar gefolterde benen en borsten en de uitputting na dagenlang niet eten, vrijwel niet drinken en voortdurend wakker moeten blijven door de wrede opstelling aan de vier kettingen en de halsband, maakten dat ze ten einde raad de naam van haar buurvrouw Anna Verstande opgaf. Uiteindelijk bekende ze schuld en ze maakte daarmee een einde aan de folteringen.

Volkomen uitgeput laat ze zich tegen de muur naar beneden glijden. Eerst de

afschuwelijke reis van Kampenhout naar Brussel in de koets met twee armzalige paarden ervoor in een sukkeldrafje over de zandpaden vol kuilen. Bijna gestikt in haar eigen braaksel overleefde ze de reis tenauwernood. Toen de dag van overleven in het wrede martelwerktuig. Na haar bekentenis op water en brood in een donkere vieze cel. En uiteindelijk zit ze hier al de hele nacht in afwachting van haar dood op de brandstapel om 7 uur. Nog maar drie uur te leven. Ze kan de gedachte aan de verschrikkelijke dood die haar wacht nauwelijks bevatten.

De cel is leeg, op een ouwe vieze schaal na. Is er een mogelijkheid om de beul een vrije dag te bezorgen? Kan ze de dood naar zich toetrekken? Kennelijk waren hier eerder geluksvogels die gevoederd werden in hun cel. Ze kruipt er naartoe. Kracht om te lopen heeft ze niet meer. In haar inmiddels wazige brein ontstaat een vaag idee. Als ze die schaal nou eens kapot smijt en de brokstukken doorslikt, misschien zal ze dan sterven. Het valt niet mee om de harde stukken steen door te slikken. Een vreselijke pijn in haar slokdarm, een mond vol aarde, bloed en aardewerk, het verdooft haar paniek en haar verdriet niet, maar het beëindigt evenmin haar leven.

10

De laatste uren waren oneindig lang, de gedachte aan de vlammen die haar zouden doden voelden bijna als een verlossing. De beul kwam naar haar toe om haar te blinddoeken en voerde haar naar de onverbiddelijke brandstapel. Hij tilt haar moeiteloos op het kleine platform tussen de takkenbossen. Omdat ze een mooie vrouw was, hanteerde hij een vorm van compassie, die zich uitte in een laatste omhelzing, zijn hand tussen haar benen, met kort daarop een scherp mes door haar hart.

Josyne stierf, met op haar lippen de naam van haar man, de lieve, zachtmoedige Aert van Beethoven.

12

Hij ziet graag dat een heks nog wat wordt gemarteld voor de terechtstelling. Je moet het kwaad bestrijden met het zwaard, niet met een veer. De beul van Josyne van Beethoven had haar in leven kunnen laten, ervoor kunnen zorgen dat ze de vlammen zou voelen en het zou uitschreeuwen van de pijn. Dat zou het publiek tevredenstellen en de kroon op zijn werk plaatsen. Hij loopt al weken met de gedachte rond om de beul ter verantwoording te roepen, maar iets hield hem tegen. Misschien was het de vrouw uit Kampenhout die zijn hoofd op hol had gebracht. Hij moest daar maar eens werk van gaan maken.

Hij, de machtige Rentmeester Jan Baptist van Spoelberg, geniet van zijn eigen spiegelbeeld en van de naakte vrouw, die achter hem op het bed nog zit na te hijgen. Ze waant zich kennelijk onbespied, staart voor zich uit, haar volle bezwete boezem vrij zichtbaar en roept, waarschijnlijk onbedoeld, opnieuw lustgevoelens bij hem op. Ze staart naar een punt in de verte, haar stemming onpeilbaar. Maar dat kan hem niet schelen. Een vrouw die geen heks is, is bestemd voor de lust, zoals een dier dient als voedsel. Met die gedachte laat hij zijn blik langs haar mooie lichaam dwalen. Er is nog tijd over voordat hij weer aan het werk moet.

‘Is mijn schuld ingelost?’ Ze praat met een zachte stem, zonder hem aan te kijken.

‘Nee, natuurlijk niet.’ Klaar voor een tweede ronde loopt hij naar haar toe.

‘Wacht.’ Terwijl ze zich opricht en voor hem gaat staan, fluistert ze: ‘Ik heb nog een speciale techniek achter de hand gehouden.’ Dronken van geilheid houdt hij zijn pas in, wat een vrouw!

Het mes drong zich diep in zijn borst en raakte zijn hart. In de spiegel zag Anna de rentmeester bloedend in elkaar zakken. Het recht had zijn beloop gehad.

project Bert over Beethoven

Josynes verre achter-achter kleinzoon Ludwig zou twee eeuwen later één van de grootste componisten worden die ooit hebben geleefd. Net als zijn verre achter-achter grootmoeder was Ludwig als kind al dol op muziek, het wordt zijn levenstaak om muziek te scheppen. In zijn latere leven raakt hij steeds meer vervreemd van de wereld om hem heen en wijdt hij zich helemaal aan het componeren van muziek.

Op 26 maart 2027 verschijnt mijn roman Zoon van Beethoven, waarin ik de laatste fase van zijn leven beschrijf: gebaseerd op historische grote lijnen, verzonnen in de details, net als dit korte verhaal.

In de loop van het project Bert over Beethoven verschijnen meer korte verhalen, die je - net als dit verhaal - gratis kunt ontvangen en hopelijk met veel plezier zult lezen. Ze vormen bij elkaar de aanloop naar de uiteindelijke roman.

Voor meer informatie over dit project verwijs ik naar de website: www.bertoverbeethoven.nl. Op die site vind je links naar YouTube en FaceBook voor details, afbeeldingen, filmpjes, fragmenten en nog veel meer.

Bert van Dijk

www.bertoverbeethoven.nl

BERT OVER BEETHOVEN

